

Bertel Gripenberg

GENOM
GALLERGRINDEN

Holger Schildts Förlag

GENOM GALLERGRINDEN

BERTEL GRIPENBERG

GENOM
GALLERGRINDEN

LYRISK EFTERSKÖRD

HELSINGFORS
HOLGER SCHILDTS FÖRLAG

Vid sin bortgång den 6 maj 1947 efterlämnade Bertel Gripenberg ett antal otryckta dikter, som ställts till hans förläggares förfogande och har lämnat materialet till denna postuma lilla volym. De dikter, härörande från olika skeden av hans sena mannaålder, vilka beretts plats här, ha valts ut i samråd med hans närmaste efterlevande, och till dem ha fogats två ungdomsdikter, publicerade i tidskriften Euterpe före debuten 1903.

Denna lyriska efterskörd framträder själfallet inte med anspråk på att foga något väsentligt nytt till ett redan avslutat livsverk, lika litet som den vill föregripa det representativa urval, som i sinom tid skall ge ett fullgiltigare vittnesbörd om Bertel Gripenbergs skaldegärning. Dess syfte är att rädda undan glömskan ett antal dikter, vilka med omisskännlig äkthet spegla olika

sidor av sin upphovsmans diktarkynne, tolka hans växlande sinnesstämningar och tala med hans röst. Till vännerna av Bertel Gripenbergs diktning bringa de en hälsning från en man, som trätt in genom gallergrinden till »den värld du aldrig ser.»

Oktober 1947.

Utgivaren.

DET MÖRKNAR

Än leka väl brisar i strandens al,
än krusas väl vikarnas sand,
än glimmar skyarnas luftsloftssal
i glödande aftonbrand.

Än brinner var våg som i blod och guld,
än glittrar var böljas skum,
men snart kräver natten igen sin skuld,
och snart är min stämman stum.

Snart synas ej längre färger och ljus,
ej en skymt av all prakt som var,
men ur dunklet mumlar ett dämpat brus,
i djupen bor livet kvar.

Den mörknande fjärden blir död och grå
och intet finns mer att se.
Men i djupet lever ett hemligt liv —
ett hjärtas längtan och ve.

Där kämpas en strid, där ej hoppet ler,
en strid utan svärd och sår,
en strid som ingen hör eller ser,
mot trötthet, mörker och år.

Malmtorp, aug. 1922.

SLOTT

Jag drömde om att bli mäktig och rik,
om ett slott som jag ville bygga,
ett fjärran slott i målerisk gotik
med murar så tjocka och trygga,
med väldiga salar och dunkla gemak
där stegen mot stengolven eka,
där strålar av sol under välvda tak
genom färggranna rutor leka.

Jag drömde också en idyllisk dröm
om en apelgård och en hydda
långt borta på sidan om livets ström,
där min ensamhet avstånden skydda.
Jag drömde om stillhet i eget hus
långt borta från kampen och hatet,
jag drömde om aftonens stilla ljus
så långt ifrån gnatet och pratet.

Det är slut med det, nu har tiden gått,
omkring mig bli vindarna kalla.
Mot ett regnmoln som hänger oktobergrått
ser jag jordbruna höstlöv falla.
Den borg som drömmarna bygga i dag
ligger sex fot djupt under mullen
där kvällsvinden prasslar fuktig och svag
i svartgröna furor på kullen.

16. 10. 1927

EN LÅNGTAN

En vinternatt med en måne
som är svindlande hög och klar,
en väg genom mörkblåa skogar
som bort emot fjärran drar.

Och en travande häst för en släde
och medar som knarra på snö
och ljudet av frostiga bjällror
och hovslag som dämpas och dö.

Och tankar som svalkas och domna
på väg som mot vila bär —
en snönatt i ensamma skogar
min hemliga längtan är.

5. 8. 1930.

BÖRDAN

Själv vet jag bäst hur liten jag var
mot allt som jag drömt och velat,
jag ser med blick som är smärtsamt klar
hur mycket jag fallit och felat —
det står framför mig i brinnande skrift
var kväll då jag ögonen sluter
och liksom ett frätande ångestgift
i hela min själ det gjuter —

Och dock skall jag leva dag för dag
och bära min hemliga plåga
och låtsas stark där jag dock är svag
och utan kraft och förmåga —
mitt liv är mörkt och min väg är tung,
det är så länge sen jag var ung.

Borgå, juli 1931.

DEN SISTA GÄSTEN

När alla andra gäster gått
en enda sitter stadigt kvar.
Med den ena handen glaset,
med den andra min arm han tar.

Och det blir tyst i salen
som efter en åskas larm
och jag känner nånting stelna
och stanna i min barm.

Och den sista gästen reser
sig upp och säger: följ med;
och det blir mörkt i salen
och ljusen ha brunnit ned.

24. 5. 1932.

SOM EN DUVHÖK — —

Som en duvhök på domnade vingar
som knappast röras till slag,
så driver jag in i dimman
en dygrå decemberdag.

Den disiga dagern drömmer
över åsarna tungt och sjukt,
det viskar sakta i träden
där duggregnet dryper mjukt.

Det är en dag med dimma
på tigande skog och sjö,
en dag då minnen vakna
och livets lustar dö.

NOVEMBER

En duvgrå gryning står stilla
över orörligt lugna, blanksvarta vatten,
över svagt skymtande åsar
i blekt dis i fjärran.
Kala, förödda
stå lövträden som torra skelett,
magra benrangelshänder
bedjande mot tyst höstmorgon.

Men tall och gran
stå trofast gröna.
Som lansar stå smäckra toppskott
raka och oböjda,
det doftar friskt och kryddigt
kring balsamgranen i orörlig luft.
Och jag vandrar sakta kring
på den våta marken
och andas med vidgade lungor
höstens härliga kylslagna
lätta luft efter sommarns kvalm
och lyss till nötskrikans friska
och fräcka skratt
när hon på brokiga vingar
flaxar bort mellan drypande grenar —
en levande färgklick i allt grått.

DEN GAMLES LYCKA

Min lyckas bo är här hemma
när höstnatten andas lugnt
och höga och mörka furor
på åsarna susa tungt.
Min lyckas bo är här hemma
när det igen blir vår
och häggen i åkerkanten
igen i sin blomning står.

Min lyckas bo är här hemma
när sommarn är varm och ljus
och svalorna snabba glida
omkring mitt ensliga hus.
Höst, vinter, vår och sommar
i glädje liksom i sorg
mitt hem är min lyckas boning,
mitt hem är min lyckas borg.

Harju, 17. 11. 1942

FURUSÅNG

Susen, I furor på ekande ås
mumlande mollmelodier,
blås blott, du kvällsvind i kronorna, blås
sövande skogsmelodier.
Här har jag vandrat i fädernas spår,
här har jag kämpat och brunnit.
Här har jag levat i dagar och år,
sett hur mitt liv har förrunnit.

Här har jag sjungit om längtan och kval,
diktat om seger och strider
här jag, när aftonen hinner mig sval,
bäddas till vila omsider.
Furor, som sjöngo er susande sång
under min vandring den vida,
sjungen för mig när med dröjande gång
skuggorna över mig skrida.

Sjungen, I furor på ekande ås
ej blott för mig där jag vilar,
sjungen för alla dem vilka nås
ännu av stormvindens ilar.
Sjungen om trohet i kamp som är svår,
sjungen om heder och ära,
sjungen om vandring i fädrens spår
varthän än vägarna bära.

Harju, 24. 9. 1943.

EREMIT

Eremit i ödemarken,
snart blåses din låga ut
och drömmen som du drömde,
din levnadsdröm, är slut.

Det var ungdomens ljusa drömmar
om älskog, sång och dikt,
det var mandomens kämpadrömmar
om dåd och uppfylld plikt.

Och drömmen om frihet och ära —
hur ser den ut i dag?
En askhög, där endast glöden
under ytan tynar svag.

Och sedan den gamla drömmen
om frihet från fruktan och nöd —
den befriare som du väntar
i dag, är befriaren död.

13. 10. 1945.

11

LÄNGTANS LOV

Bättre är längtan än leda —
tungt är mättnadens kval.
Bättre är törstens sveda
än äckel vid fylld pokal.

Längtan är kraft och låga —
långt ser längtans syn.
Längtan är vilja och våga —
blixtnur i den svarta skyn.

Längtan är stål till bragder
ljudande vitt omkring,
ringen av gröna smaragder —
ofödda tiders ring.

Längtan är djupa floder,
mäktiga vattens brus —
sångens eviga moder —
skapelsens: varde ljus!

1902

VALLMO

Luften var kvalmig, tung och grå,
bleka såg jag fälten stå,
färglös var himlabågen.
Och så långt som min trötta blick
spanande ut mot slätten gick,
fruktbar böljade rågen.

Odlad åker och frö och frukt
barn och blomma och tro och tukt,
leda och lugn i världen —
Se, då lyste i praktfull glöd
långt på fältet en vallmo röd,
röd på grågula gården.

Glans och jubel och giftigt rus,
diktens skönhet och sångens brus
drömmarnas blomma skänkte,
och vid viskande smek och skratt
varm och doftande yrans natt
allt i sitt famntag dränkte.

* * *

Blomman vissnade — dagen kom.
Ensam, ensam jag ser mig om.
Färglös är himlabågen.
Livet är leda och lugn igen —
länge, länge jag minns dig än,
röda vallmo i rågen.

1903

TVÅ ARV

Occidentens dygder,
Orientens laster
stammar jag ifrån.
Hädare och helgon,
gycklare och hjältar
räkna mig som son.

Karoliners heder
och bojarers vällust
blandats till en brygd,
som i mina ådror
evigt kämpar kampen
mellan last och dygd.

Öst och Väst inom mig
brottas utan vila,
kämpa utan ro.
Alla deras lustar,
alla deras drömmar
i mitt hjärta bo.

Jag hör plikten mana,
jag hör nöjet locka,
jag hör Väst och Öst.
Jag hör värjor klirra,
hör slavinnor skratta
mjukt med vita bröst.

Jag vet lastens vägar,
jag vet lustens ilning
i bojarers blod.

Jag vet ärans branter,
pliktens kalla öknar,
karoliners mod.

Ständigt varar kampen
rolös skall jag provas,
men mitt liv är kort.
Valet prövar, bränner,
valet hotar, skrämmer,
livet rinner bort.

Snart är tiden ute,
snart är jag förbrunnen,
ack, men oavgjord
stannar en gång kampen
på mitt hjärtas slagfält
när min kropp blir jord.

RYTM OCH RIM

Ack ja, jag älskar rimmets klang
och rytmens böljegang
som än i ålderns dag mig tvang
till dikt och ton och sång.

Jag älskar klara tankars flykt
och granna bilders prakt,
en skenvärld som min tanke byggt
långt i en fredad trakt.

Jag älskar vers med rim och klang
och stolta rytters takt,
en värld som fram ur intet sprang
på bud av okänd makt.

Borgå, april 1930.

SKOLTID

Till Nya Svenska Läroverkets jubileum.

Det var den tid, då drömmens eld
i unga hjärtan tändes
och tankarna från vardagsvärv
mot fjärran länder vändes —
det var den tid vi drömde om
ett stort och gåtfullt möte,
då var och en ibland oss var
en Caesar eller Goethe.

Det var en tid av nytänd lust
att nya länder hinna,
av hemlig åtrå, hemlig tro
att glans och segrar vinna —
envar var en Columbus visst
på livets vreda vågor.
Vi brunno högt i helvetets
och paradiset lågor.

Då bar envar sin marskalksstav
ännu fördold i ränseln,
sak samma om det seger blev
med svärdet eller penseln —
Besvikelsen som blev vår lön
i dunkel än sig gömde.
Det var den tid då vi i smyg
om stolta segrar drömde.

Du flydda tid, jag hälsar dig
i dag med tacksamt sinne,
klart för mitt inre öga står
alltjämt ditt ljusa minne.
Vi drömde stort — vi blevo små —
vem vågar annat säga?
Men stort och härligt var ändå
att engång drömmar äga!

Borgå, juli 1931.

ROVFÅGELN

Högt som en jaktfalk
min längtan flög—
lågt utmed jorden
mitt öde smög.

Höjderna famnade
alltid min själ—
tyngande fånglade
jorden min häl.

Spanande svävar
mitt glidande sök,
längtar till ofärd.
och eld och rök.

Väl må jag vara
en skurk, en skalk,
är dock en fjärran
jagande falk.

23. 12. 1931.

DÅRARNAS LEGION

Vi hörde till dårarnas legion
som varken har namn eller nummer —
med pipor och bjällror och ekande horn
vi störde borgarnas slummer.
Vår bullrande bana gick muntert fram
över vårbrodd och höstlöv lika,
vi sådde ej och vi skördade ej
och aldrig blevo vi rika.

Vi hörde till dårarnas legion
och dårars vägar vi vandrat,
vi ha ej lyssnat till klokskapens tal
och icke till dem som oss klandrat.
Vi vinglade yra av vänskap och vin,
vår skatt var vänskapens under,
vår skatt var en myllrande bilderbok
av tusen strålande stunder.

Vi ha skatter kvar som ej rost och mal
förstöra, ej tjuvar stjåla.
På rött och svart, på glädje och kval
vi alltjämt som fordom spela.
Vi höra till dårarnas legion,
vårt spår skall i sand försvinna,
men stolt och tjusande var den tid
oss gavs att stoja och brinna.

4. 11. 1934.
(Vid »diktarkonferensen» på Harju)

IDYLL A LA HEINE

Det stormar och regnar ute
och alla hans pengar är slut
och han drömmer om skulder och växlar
och lyss till vindens tjut.

Hans åldrade maka sitter
och drömmer om älskog och dans
och sköna ynglingars famntag
och fester och ljus och glans.

Och dottern sitter och gråter
för det oäkta barn hon bär,
den pinande hemligheten
som staden snart känna lär.

Men på galgbacken sonen hänger
i galgträdets högsta gren,
och muntert i stormen skramla
den hängdes vitnade ben.

JÄGARDIKT

Jag hör som i fjärran ett klingande drev,
det ekar bland ödsliga åsar
där den höstliga dagen till afton blev
och skymning dröjande dåsar —
Det ekar, det dånar på villande stråt
bland skuggor som dalarna dölja
och stolta och glada i ungdom och ståt
på varandra nu minnena följa.

Där ekar i skogen av minnets jakt
och fram tåga bortgångna vänner,
vid kvällshimlens glödande, blödande prakt
där komma de män som jag känner.
De komma med hälsning från ungdomens år,
då muntra vi jagade samman,
de nalkas i välkända jägarspår
med jägares glädje och gamman.

Jag tackar er, vänner från skogar och fält,
för gemensamma minnen och fröjder
på stigar där hardreven klingade gällt,
på höstarnas frostklara höjder —
Höj hornet till munnen och blås en signal,
var vän på vår hurtiga bana!
Låt oss blåsa en skallande hyllningssignal
för vår drottning, den höga Diana!

Harju, febr. 1939.

UTANFÖR TIDEN

Jag lever i tiden, men hör ej till den,
jag hör väl till andra tider
med andra kvinnor och andra män,
med fester och fröjder och strider.
Allt växer och frodas som jag icke tål,
man älskar allt det som jag hatar.
Med det som jag älskar ett tärande bål
i hånande jubel man matar.

Den värld som jag älskar är längesen död,
det är knappt att jag vågar den minnas
och de som jag älskar leva i nöd,
för de friborna galgrep tvinnas.
Och mobben och sluskarna tränga på
och äro varandra lika
som kattor i mörkret, lömska och grå.
De skryta och skrävla och skrika.

De kalla vår tid en vaknande tid,
allt tarvligt de ädelt kalla.
Sin trånga tanke kalla de vid —
för den skall min drömvärld falla.
Jag lever i tiden, men hör ej till den,
jag lever på andra sidan
den stora ridån mellan två slags män —
jag lever i minnen och bidan.

DE OÅTKOMLIGA

Sjunker din stjärna, eviga Rom?
Ty vid gränsen mumla barbarerna,
men oåtkomliga, oanfäktade
sitta vid sina köttgrytor
fosterlandets dödgravare,
vilka redan en gång förde Rom till
undergångens brant.

Oåtkomliga sitta de—
folktribuner, konsuler och liktorer,
senatorer och medlemmar av folkförsamlingen,
de som vägrade pengar till legionernas sold,
till svärd och hjälmar och katapulter,
så att Rom stod svagt då barbarerna bröto fram.

Åter mumla barbarerna vid gränsen,
men oåtkomliga sitta männen vid köttgrytorna
och med listigt tal köpa de folkets gunst,
med stora löften om praktfulla cirkusspel
och gratis vete från Egypten,
oliver från Acharia,
vin från Cypros och Naxos.
De göra sig okränkbara,
ingen röst får höjas mot dem,
m a k t u t a n a n s v a r
det är deras ideal, demokratins ideal—
Men vid gränsen mumla barbarerna.

1. 4. 1941.

FARAN OCH ÄRAN

Från forna tiders djup jag hör en röst,
som än med sannings klara eldsken glöder:
*må Faran storma fram mot väst från öst
blott Äran korsar den från norr till söder.*

Ett visdomsord från en förgången höst,
ett maningsord som sporrar och som stöder,
ett manligt ord till styrka och till tröst
för den som kämpande dock upprätt blöder.

Må faran rulla fram på pansarringar,
må faran storma fram på dödens vingar,
det finns en makt som hejdar den ändå.

Det finns en makt som aldrig kan bli bruten,
det finns en makt i stolta hjärtan slutna
där Äran bjuder tappre män att stå.

21. 4. 1944.

DET TYSTA LANDET

På himmeln segla skyarna
mot tigande aftonbrand.
Det är så tyst i byarna,
så tyst i vårt vida land.

Det är så tomt på stigarna
och folktom landsvägen är.
De äro borta, krigarna,
som förr ha vandrat här.

De äro borta, drängarna
och herrarna borta också.
Det är så tomt på ängarna
och öde åkrarna stå.

Det är så tyst i stugorna
och tyst vid bondens bord,
man hör blott surret av flugorna
och något enstaka ord.

De äro borta vid fronterna,
våra ynglingar och män,
långt bortom horisonterna —
de dröja väl länge än.

Och tysta bida byarna
deras ovissa hemkomstdag
och tysta segla skyarna
över åsar och vattendrag.

SPISELVRÅN

Jag sitter i min spiselvrå
och ser hur kolen glöda.
Jag mäktar ingen handling mer
och ingen strid och möda.
Med maktlöshet mig tiden slog,
min forna kraft är bruten.
Jag sitter i min spiselvrå
förgäten, tyst och sluten.

Men kan jag icke handla mer,
så kan jag dock betrakta.
Och allting lågt som kring mig sker
kan jag alltjämt förakta.
Och ännu kan jag älska hett
min ungdoms höga makter
och längta från min spiselvrå
till evigt tysta trakter.

Harju, juli 1945.

VILDFÅGLAR

Vi äro som ödemarksfåglar
som ej ha fridlysningstid,
vad kommer oss bygd och gröda
och människors ävlan vid!

Vi ha vårt hemvist i skogen
och uppe i luftens rymd,
vi söka frihet och ensamhet
var kväll när solen är skymd.

Vi äro ett främmande släkte
med starka vingar och klor,
vi äro en fåtalig skara
som fjärran från andra bor.

Vår glädje är ej de andras
och ej de andras vår sorg.
Vi samlas stolta och tysta
i skogens mörkaste borg.

Där dyrka vi dyra minnen
som de andra ej känna till,
och var och en i vår vänkrets
vill tyst vad den andre vill.

Vi höra till de förföljda—
en liten och utvald hop,
som tyst och sluten föraktar
de mångas pladder och rop.

Harju, juli 1945.

MARCHE FUNÈBRE

av Pavel Golia

Herre, när Din order ljuder
och mig till den sista vilan bjuder
står framför Dig Pavel Golia, vandringsman,
skald, kapten och dramaturg
som till sista målet hann.
Tram-tam-tam.

Främlingar till graven honom följa,
borgare i skorstenshatt som skiner,
fosterländska, leende blondiner,
och i långa led som bölja
skalderna i samlad trupp med högtidsminer.
Blott hans fallna stridskamrater
ha förhinder —
Tram-tam-tam.

På Din port skall då poeten klappa,
som ej hemma bar profetens kappa.
Herre, se i nåd till honom ned,
öppna porten till Ditt rikets fred.
Döm Du själv: ett frö på hälleberget sått
högre spira har det ej förmått
under omild himmel.
Tram-tam-tam.

Lydig står jag här i stram givakt,
tapperhetsmedaljen är min enda prakt.
Tag emot mitt svärd som ej har fläck.

Ty min tro på Dig har mig förmått
att ej sudla händerna med brott,
ej med grymhet emot män i ledet,
ej med hat emot min stackars nästa,
ty jag vet att Dina ögon se det.
Jag har gjort mitt bästa
för att icke störa Herrens frid.
Tram-tam-tam.

Vid teatern jag ej heller framgång rönte
ej min bana larm och bifall krönte.
Herre, mina vingar stäcktes
av de mäktiga som icke akta
tankens vägar, vilka vändas sakta
emot andens tysta morgonväkter.

Höga damers gunst jag aldrig njöt
och kritikens bifall därför tröt,
törnesticar har jag gått
hån blott blev min lott.
Tram-tam- tam.

Se här står jag åter inför Dig,
en förlorad son från villsam stig.
Öppna mig Ditt hjärtas hus,
låt mig se Din nådes ljus,
låt mig vila i Din frid.
Tram-tam-tam.

Fosterländska damer vid min grav,
tack för hedern som ni skalden gav!
Tack, ni bröder, långt i livets tramp,
som ej kunde komma hit!
Lycka till i svår och tålig kamp!

Och ni fariséer, vilka avundsjukt
sett min lilla ära och mitt bröd,
måtte livet bli er rikt och mjukt,
och er bana gå i ärans glöd!
Tram-tam-tam, tram-tam-tam. Bom!

Innehåll:

I

Det mörknar	9
Slott	11
En längtan	13
Bördan	15
Den sista gästen	17
Som en duvhök —	19
November	21
Den gamles lycka	23
Furusång	25
Eremit	27

II

Längtans lov	31
Vallmo	33
Två arv	36
Rytm och rím	39
Skoltid	41
Rovfågeln	44
Dårnarnas legion	46
Idyll à la Heine	48
Jägardikt	50

Utanför tiden	52 /
De oåtkomliga	54
Faran och äran	56
Det tysta landet	58
Spiselvrån	60
Vildfåglar	62
Marche funèbre	64